

sjön. Siden Lindströms i begränsat grad ger precisa beskrivelser av varje enkelt figurants position, blir den upplevda värdien av projektet avhängig av att man delar hans intresse för vilken metod som leder till rätt praxis.

Kari-Mette Walman Hidle
FD, Kristiansand

Magnus Evertsson, *Liknelser och läsningar. Reception av liknelseberättelser ur Lukasevangeliet, kapitel 10-15, i predikoutkast för Svenska kyrkan 1985-2013*. Skellefteå: Artos & Norma, 2014. 308 sid.

I Svenska kyrkans Kyrkoordning står: ”Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, som gestaltas i gudstjänst och liv, är grundad i Guds heliga ord, såsom det är givet i Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter”. Vad innebär det i praktiken? Hur tolkas och används Bibeln idag i Svenska kyrkan? Magnus Evertssons doktorsavhandling i Nya testamentets exegetik, *Liknelser och läsningar*, bidrar till arbetet med frågorna genom studiet av hur liknelser ur Luk 10-15 (som är evangelietexter vissa söndagar) behandlas i predikoutkast från *Svensk Kyrkotidning* (SKT) och *Svensk Pastoraltidskrift* (SPT).

Inledningsvis citeras Ragnar Holte *Människa Livstolkning Gudstro* (1984): ”En av teologiens viktigaste kritiska uppgifter ligger just i att granska aktuell utläggning och tillämpning av bibeln i dagens kyrka.” Evertsson vill bidra till det arbetet men också till att konstruktivt teologiskt arbete (inklusive predikan) i Svenska kyrkan relaterar till exegetiska metoder och forskningsresultat. Han reflekterar även kort över relationen exegetik - (konstruktiv kyrklig) teologi.

Evertsson visar att nutida kyrklig bibelreception sällan uppmärksammas i exegetisk receptionsforskning. De studier av predikoutkast som finns är få och behandlar inte svenskt material. Den forskningsluckan vill Evertsson bidra till att fylla. Valet att studera liknelser och predikoutkast är också motiverat av andra skäl.

Liknelser är genom sin flertydighet lämpliga för studier av bibeltolkning. Det är möjligt att studera vilka tolkningsmöjligheter som förverkligas i konkreta exempel och diskutera varför. Luk 10-15 inkluderar kända liknelser - ”den barmhärtige samariern”, ”det förlorade färet”, ”den förlorade sonen” - som sannolikt av många uppfattas som uttryck för det centrala i kristen etik och tro. Det är därför angeläget att granska hur de tolkas och används i Svenska kyrkan idag.

Valet att studera predikoutkast motiveras av att predikan i Svenska kyrkans huvudgudstjänster, enligt Kyrkohandboken 1986, utgår från söndagens texter. Rimligen är utkastens syfte att hjälpa till med detta, till exempel genom textanalys som synliggör texternas betydelsemöjligheter. Tidigare forskning visar att predikoutkast används för predikoförberedelse. Då

Evertsson vill studera Svenska kyrkan i dess bredd inkluderas både SKT och SPT. Information om utkastförfattarna i arbetets slut visar bredd med avseende på bland annat kön, ålder, stiftstillhörighet och prästerlig erfarenhet.

I inledningen klargör Evertsson sina personliga förutsättningar och skriver därigenom in arbetet i nutida hermeneutiskt medveten exegetik som erkänner att forskarens förutsättningar påverkar forskningen samtidigt som tydlighet i problemval, metodval och uppgiftens genomförande gör arbetet prövbart för andra forskare. Evertsson är präst i Svenska kyrkan med starkt intresse för exegetik, särskilt liknelser och liknelseforskning, och för förkunnelse. Genom avhandlingsarbetet ville han utvecklas själv och bidra till att andra präster samt Svenska kyrkans arbete utvecklas.

Liknelser och läsningar är ett systematiskt genomfört arbete båret av noggrannhet och personligt engagemang. Huvuddelen har sju kapitel, ett per liknelse, med analys av liknelsen och av predikoutkastens relation till liknelsen. Liknelseanalyserna använder en modell för narrativ analys som integrerar metafor-teori. Analyserna synliggör ställen i texterna som öppnar för olika tolkningar och tydliggör betydelsemöjligheter i texterna. Detta förbereder för analyser av predikoutkast som frågar: Vad recipieras (= tas upp, kommenteras, tolkas, brukas)? Hur recipieras det? Varför? Frågorna är integrerade delar av en modell för att förstå textreception som Evertsson utformat med utgångspunkt i tidigare forskning. Slutkapitlet sammanfattar resultatet och ger konstruktiva förslag för kyrkligt bibelbruk och forskning. Det viktigaste resultatet är att predikoutkast ofta har en svag relation till bibeltexterna. Ibland beror det på att utkastet inte är textutläggande utan ger andra perspektiv till predikoförberedelsen, till exempel belyser texten utifrån söndagens tema. I flera fall relaterar i stället utkastet till synen till texten men i praktiken till texten som författaren minns den eller till en annan version än Lukasevangeliet. När faktisk reception sker är den mycket selektiv. Mest problematiskt i Evertssons ögon är, som jag tolkar framställningen, att betydelsemöjligheter som kan göra texterna nutidsrelevanta ofta inte tillvaratas i utkastet.

Liknelser och läsningar kan prövas kritiskt ur flera perspektiv. Jag väljer att kort kommentera relationen till tidigare studier av kyrkligt bibelbruk. Evertsson relaterar väl kort till tidigare studier som Jesper Svartvik *Bibeltolkningens bakgator* (2006) och Anne-Louise Eriksson *Att predika en tradition* (2012). Om han utvecklat relationen till dessa arbeten, som i avgörande avseenden skiljer sig från hans, skulle originaliteten i hans bidrag framstått tydligt, samtidigt som han skulle fört dialog med andra röster i den diskussion han deltar i. Även dialogen med svensk och internationell forskning om bibelreception kunde utvecklas.

Liknelser och läsningar är en väl genomförd avhandling som bidrar till kunskapen om nutida svenskkyrkligt bibelbruk och till metodutveckling för forskning om bibelbruk. Arbetet är sannolikt intressant för en bred grupp läsare som verkar i gränslandet akademi - kyrka. Det bör läsas av präster som vill utvecklas som förkunnare och användas i utbildning och fortbildning i homiletik.

Hanna Stenström,
TD, Stockholm

Fredrik Modéus, *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan. Ett studium av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum, 2015. 550 sid.

Nyblivne Växjöbiskopen Fredrik Modéus har såväl som föreläsare som författare inspirerat församlingar att stärka delaktigheten i sitt gudstjänstliv. Hans arbete med gudstjänstgrupper har slagit rot på många håll, även här hos oss öster om Bottniska viken. I sin doktorsavhandling behandlar Modéus samma problematik inom ramen för en akademisk kontext. Forskningsproblemet är vilken teoretisk identitet och praktisk ställning en gudstjänstgemenskap har och skulle kunna ha i Svenska kyrkan.

Modéus formulerar fyra forskningsfrågor, som strukturerar framställningen i avhandlingens fyra delar. Del I beskriver den kontext där ecklesiologin i dagens Sverige utformas. Kapitel 2 visar att gudstjänstgemenskapernas roll i Svenska kyrkans nuvarande regelverk kan karakteriseras som öppna men tämligen isolerade intressegemenskaper utan formell ställning. I kapitel 3 diskuterar författaren utgående från en sociologisk infallsvinkel individualisering och olika slag av gemenskap i det senmoderna samhället. Hans poäng är att människor även i dagens individualistiska kultur har behov av varaktig gemenskap, vilket återspeglas i Modéus eget gudstjänstideal, som karakteriseras av en balans mellan öppenhet och varaktighet. I kapitel 4 målar Modéus upp fyra idealtyper för gudstjänstgemenskaper (tillfällig, ledig, stabil och sluten), vilka fungerar som analysinstrument i den fortsatta framställningen.

Del II, bestående av kapitel 5 och 6, utgör en deskriptiv analys av gudstjänstgemenskapens roll och funktion i svensk ecklesiologi. Modéus avgränsar materialet i två delar: 1900-1990 samt från 1990 framåt. De här kapitlen erbjuder en välskrivna analytisk översikt över relevant litteratur på området, och författaren visar på ett övertygande sätt gudstjänstgemenskapens ofta nästan osynliga plats i svensk folkkyrkoteologi.

I del III flyttas fokus från historisk-systematisk analys till skapandet av en konstruktiv ecklesiologi. I kapitel 7 sker dels en vidgning inåt och en vidgning utåt. Vidgningen inåt innebär en utvärdering av resurserna i

den egna lutherska, svenska teologiska traditionen. Modéus målar upp sex ”basala kärnvärden” i denna tradition med stöd av analysen i de tidigare delarna av avhandlingen: grunden är det som räcks, en inkluderande ambition, ett konkret gensvar i gudstjänsten, respekten för valet, en synlig kyrka i den skapade världen samt otydlighet vid gränsen. Med dessa formuleringar vill Modéus fånga de frågor som man inom svensk ecklesiologi har behandlat, även om svaren har varierat. Vidgningen utåt förverkligas genom att dra in representanter för internationell teologi i den svenska diskussionen som komplementära resurser. I kapitel 8 konstruerar Modéus en samtidsecklesiologi i miniformat med gudstjänstgemenskapen i centrum. Han diskuterar hur de fyra idealtyperna från kap 4 kan värderas utifrån de ecklesiologiska grundkvaliteterna koinonia, leitourgia, kerygma, missio/martyria och diakonia.

I avhandlingens fjärde del summerar författaren den tidigare framställningen och drar slutsatser och bedömer hur de kan bidra till en fördjupad förståelse av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan i framtiden.

Modéus framställning präglas av en målmedveten, men utmanande balansgång. Textmassan är betydande, men boken är välskriven och författaren motiverar utförligt alla de val som han gör i varje enskilt moment av avhandlingen. Som exempel på balansgången kan nämnas att Modéus eftersträvar ett konstruktivt grepp mellan en rent normativ och deskriptiv/analytisk uppgift. Han vill visa på möjliga utformningar av ecklesiologin på ett sätt som beaktar gudstjänstgemenskapen som ecklesiologiskt subjekt. Den här tentativa ambitionen väcker frågor: Vilka kriterier skulle behöva uppfyllas för att en föreslagen tillämpning skulle visa sig vara ohållbar? Kan någon av Modéus slutsatser gjorda ”på försök” falsifieras? Trots dessa frågetecken skriver Modéus på ett intressant sätt in sig i den pågående diskussionen om hur tillämpande, konstruktiva teologiska element kan motiveras i en vetenskaplig framställning.

Även om Modéus på ett förtjänstfullt sätt vägleder sin läsare försvåras tolkningen stundtals av att han utvecklar en ytterst diger analysapparat. I varje kapitel introduceras nya begrepp och distinktioner, som i och för sig är väl genomtänkta, men så många till antalet att han omöjligt lyckas tillämpa dem alla på ett konsekvent sätt. Här kunde en något mer restriktiv hållning varit att föredra.

Bland de mer kontroversiella slutsatserna i avhandlingen hör Modéus tanke om en dubbel kyrkotillhörighet. Den innebär att man genom dopet inkluderas i kyrkan, medan man genom aktivt deltagande i gudstjänstlivet blir del av den församling, som samlas på orten. I förlängningen av det här resonemanget anser Modéus att inte bara de demokratiskt valda förtroendeorganen, utan även gudstjänstgemenskapen, borde beredas möjlighet att påverka beslutsfattandet i